IDEJE CSELEKEDNI

A narancslepke (*Colias myrmidone*) megőrzése Romániában.

Az együttműködésen alapuló megközelítésben rejlő lehetőségek.

LEUPHANA
UNIVERSITY OF LÜNEBURG

UNIVERSITAS NAPOCENSIS
1581
BABEŞ-BOLYAI
ROMANIA

1869
USAMV
CLUJ-NAPOCA

BfN
Federal Agency
for Nature
Conservation

Umwelt
Bundesamt

Ökologische Forschung
und Planung
GEYER & DOLEK
www.geyer-und-dolek.de

Butterfly Conservation
EUROPEAN
BUTTERFLIES
GROUP

SOCIETATEA LEPIDOPTEROLOGICA ROMANA

Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

A TÁJ ÉS LEPKÉI SZÉPSÉGE

Az erdélyi táj jellegét a falusi környezetben még fennmaradt hagyományos életmód és az ezzel járó alacsony intenzitású mezőgazdaság határozza meg. Ezt a tájat számos vadonélő növény és állatfaj népesíti be, többek között **a feltűnő színéről elnevezett narancslepke és más veszélyeztetett élőlény**. **A biológiai sokféleség és a ritka élőlények jelenléte egy egészséges társadalmi-ökológiai rendszerre utalnak**. A narancslepke a biológusok szeme láttára tűnt el európai elterjedési területéről; a fajkihalás szomorú ténye Közép- és Kelet-Európa egyik országáról a másikra gyors ütemben vált valósággá, közben a romániai populációk száma és mérete is egyre zsugorodott.

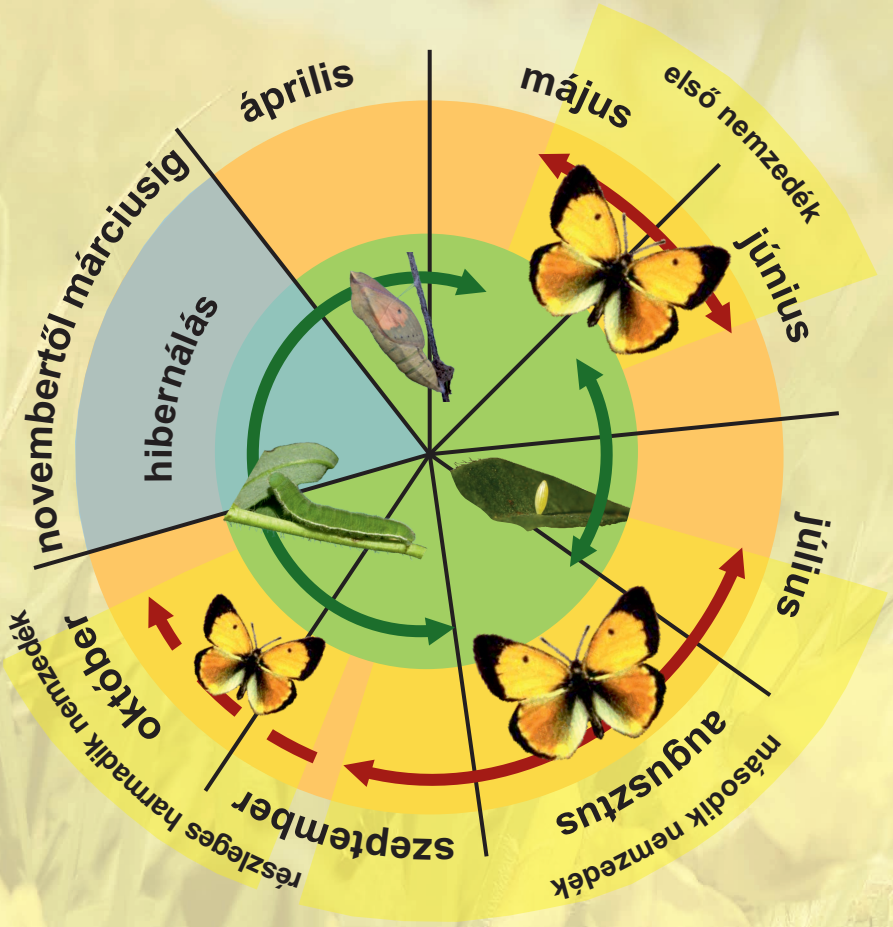
A narancslepkének Erdélyben még fennmaradt néhány életképes populációja. **Most kellene tennünk azért, hogy ennek a veszélyeztetett lepkefajnak a jövőjét biztosítsuk, hiszen tudjuk, hogy mára Romániában is a kihalás szélén áll**. Nem akarjuk elveszíteni! Reménykedünk abban, hogy megfelelő ökológiai nevelési akciótervek, valamint fenntartható turizmus kidolgozása révén a még stabil populációit megvédhetjük és megtarthatjuk még hosszú ideig. Ha itt nem védjük meg a narancslepkét, fennáll a veszélye annak, hogy ez a faj teljesen eltűnik Európa területéről.

A NARANCSLEPKE ÉLETCICLUSA

A narancslepkének évente két vagy néhol három nemzedéke fejlődik ki. **Az első generáció május-júniusban repül. Néhány hét után, július közepétől szeptemberig a második nemzedéke is kialakul. Amennyiben egy harmadik nemzedék is kifejlődik, a lepkét akár október végéig is lehet látni**.
Párosodás után a nőstények bizonyos zanótfaj (*Chamaecytisus*) leveleire rakják le megtermékenyített petéiket.

A hernyó a tápnövény leveleivel táplálkozik, majd több fejlődési stádiumon keresztül ugyanabban az évben vagy áttelelés után a következő tavasszal lepkévé fejlődik. A kifejlett lepke a napsütötte, meleg napokon gyorsan és kitartóan repül, általában nagyon rövid időre száll le nektárral táplálkozni vagy petéket rakni. A narancslepke feltűnő színe miatt könnyen észrevehető, és amennyiben szemmel követni lehet a gyorsan mozgó lepkét, akár leszállva is megfigyelhető.

A NAPPALI LEPKÉK A HAGYOMÁNYOS TÁJHASZNÁLAT HASZONÉLVEZŐI

Fákkal és cserjefoltokkal tarkított gyepekben él a narancslepke

A narancslepke olyan helyeken fordul elő, melyeket a hagyományos tájhasználat jellemez. A lepke fennmaradása a hernyó kizárólagos tápnövényének, bizonyos zanótfajok állományainak a jelenlététől függ, amely hagyományos, műtrágyával nem kezelt gyepekben él. **Noha ezeken a területeken kaszálást és legeltetést végeznek, a mezőgazdasági tevékenységekbe beiktatott szünetek kulcsszerepet játszanak a zavartalan élőhelyek kialakulásában, ahol a peték és a hernyók túlélhetnek a tápnövények hajtásain**. Ezek a körülmények adottak a hagyományos tájhasználat révén, hiszen itt a lepkék jó arányban túlélnek. A kaszálás és a legeltetés gyakorlatának akár kismértékű megváltozása is negatív hatással lehet a lepke fennmaradására, mivel befolyásolhatja a lepke életciklusát a szaporodóképes lepkék kifejlődéséig. Viszont a gyephasználat teljes felhagyása a növényzet természetes szukcesszióját vonja maga után, így a fa- és cserjeborítás mértéke megnövekszik, a fás vegetáció bezárul, a tápnövény pedig kiszorul az élőhelyéről. Ugyanakkor a lepke és tápnövénye csak nyílt gyepekben érzi otthon magát, amelyeket kizárólag kaszálással vagy legeltetéssel lehet fenntartani. Következésképpen a lepke számára előnyös a változatos tájhasználat, szüksége van emberi tevékenységekre, de nem az intenzív gazdálkodásra vagy tájhasználatra!

A narancslepke élőhelye Egerbegyen

A szarvasmarhákkal történő, alacsony intenzitású legeltetés megőrzi a lepke élőhelyét

ITT JÖN KÉPBE A HELYI KÖZÖSSÉG: A HAGYOMÁNYOS TÁJHASZNÁLAT SZEREPE A NARANCSLEPKE MEGŐRZÉSÉBEN

A hagyományos tájhasználat segít a narancslepke élőhelyeinek megőrzésében

Erdélyben a hagyományos tájhasználat még széles körben megörződött. A regió híres a gazdag természeti és kulturális diverzitásáról. **Az erdélyi tájban a különböző területhasználatú parcellák mozaikos tájszerkezetet alkotnak**. Az erdőfoltok, mezőgazdasági területek és kiterjedt legelők váltakozása, illetve **ezek eltérő használati gyakorlata hozzájárul a táj változatosságához**. Ezek a tájak hagyományos területhasználati gyakorlatok nyomán alakultak ki, és a helyi örökség részeként nagy mértékben hozzájárulnak az élővilág változatosságához.

A narancslepke tápnövénye

A változatos kisparcellás mezőgazdálkodás kedvez a tápnövénynek

Ennek a természeti örökségnek az egyik jelentős eleme a narancslepke, amelynek utolsó európai, életerős állományai Erdélyben találhatók, **ahol az élőhelyük megőrződött, és ahol a szaporodásukhoz szükséges körülmények uralkodnak**. Az utolsó európai populációk némelyike azért maradtak itt fenn, mert az erdélyi gazdák olyan mezőgazdasági tevékenységeket folytatnak, amelyek elősegítik az élővilágban gazdag táj fennmaradását. Ez a fajta gazdálkodás erős kapcsolatot alakított ki az itt elő emberi közösségek, a gazdag élővilág és a belőlük származó javak között.

A TÁJHASZNÁLAT MEGVÁLTOZTATÁSA VESZÉLYEZTETI A NARANCSLEPKÉT

A juhokkal való intenzív legeltetés lerombolja a narancslepke élőhelyét

Az erdősítés megszünteti a narancslepke élőhelyét

A narancslepke hernyója a zanót (*Chamaecytisus*) fiatal hajtásain táplálkozik. Ezek a hajtások ugyan újra megjelenhetnek legeltetés és kaszálás után, a narancslepke hernyója viszont veszélybe kerül, mivel a legelő haszonállatok éppen ezeket a hajtásokat rágják vissza. A narancslepke megmaradása tehát függ a tájhasználattól, de élőhelyének túl intenzív vagy rosszul időzített használata veszélyezteti a lepkét. **A tájhasználat intenzitásának növelése (például a túllegeltetés), vagy a táj mozaikosságának csökkentése a narancslepke kipusztulásához és a természeti örökség gyors hanyatlásához vezethet**. Másrészt a narancslepke élőhelyének minősége akkor is leromlik, ha a gyephasználattal felhagynak és a cserjések kiterjednek, vagy ha a területet beerdősítik. Ez a negatív folyamat gyorsabb lefolyású, amennyiben mesterségesen erdősítik a nyílt gyepeket (gyakran tájidegen fafajokat használva). Az ültetett fák környékén még találhatunk tápnövényt és rajta hernyókat, de az erdő kialakulásával az élőhely alkalmatlanná válik a tápnövény számára és emiatt a narancslepkék is fokozatosan eltűnnek.

A szántás és a monokultúrás szántóföldi növények ültetése elpusztítja a narancslepke élőhelyét

A PROJEKT ÖSSZEHOZZA AZ EMBEREKET ÉS A LEPKÉKET

Kutatócsapatunk narancslepkét keres terepen

A projektünk célja megelőzni a narancslepke eltűnését egy Hargita és két Kolozs megyei Natura 2000 területről. Projektvezető partnerünk, a németországi Leuphana Egyetem romániai mezőgazdasági és természetvédelmi szakemberekkel dolgozik együtt. A megfelelő természetvédelmi intézkedések kidolgozásába a helyi közösségeket is bevontuk, hogy olyan kooperatív intézkedések szülessenek, amelyek megfelelnek a földhasználók igényeinek is.

Számos helyi lakossal készítettünk interjúkat azért, hogy jobban megértsük

A terepi felmérés és az interjúkészítés tervezése

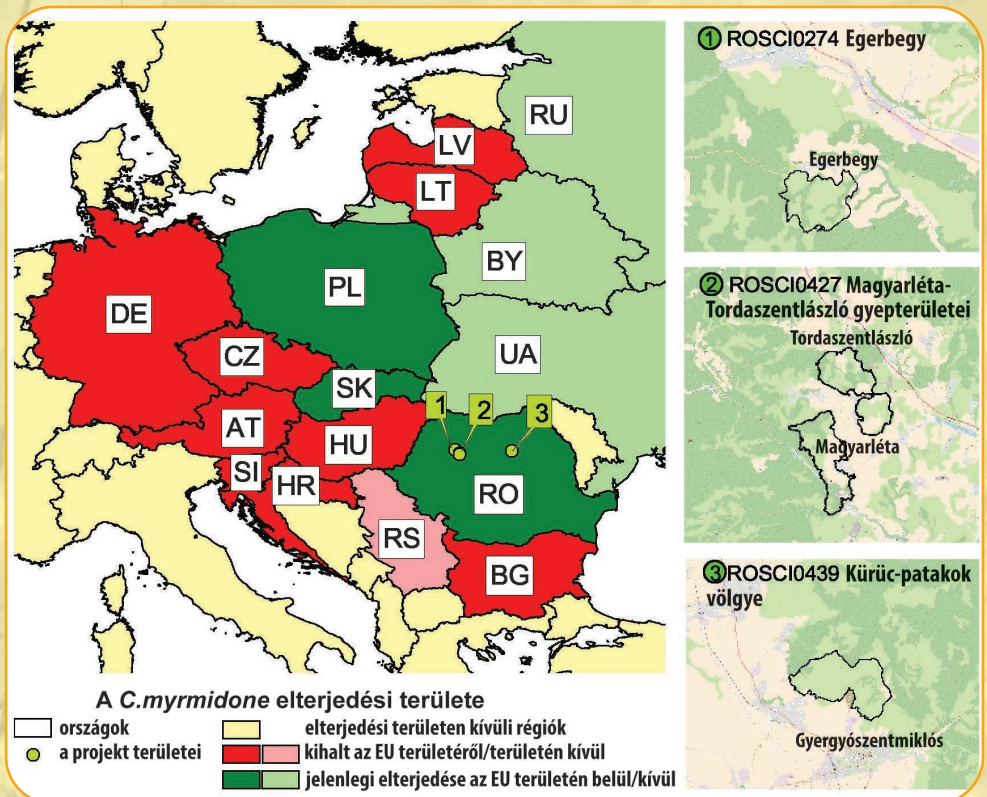

Hím narancslepke

a földtulajdonukkal kapcsolatos elképzeléseiket. Az így szerzett ismereteket beépítjük a természetvédelmi javaslatokba, keresve azokat a lehetőségeket, amelyek összehangolják az ember gazdaságos tájhasználatát és a természetvédelmi intézkedéseket. **Ezek az intézkedések olyan természetvédelmi tevékenységek lesznek, amelyek az emberi környezetet is figyelembe veszik**. Ezen túlmenően a projekt hozzájárul majd a narancslepke élőhelyi követelményeinek alaposabb tudományos megismeréséhez.

Az elmúlt 20 évben a narancslepke kihalt Közép- és Kelet-Európa jelentős részéről. Az Európai Unión belül csak Romániában illetve Lengyelországban fordul elő, és talán még mindig jelen van Szlovákiában is. Még ezekben az országokban is számos korábban ismert előfordulási helyéről eltűnt.
Romániában már csak Erdély néhány területén él: a Natura 2000 hálózaton belül egy populációja tenyészik Hargita megyében, illetve két populációja Kolozs megyében, de ismerünk még néhány kisebb állományt az említett Natura 2000 területeken kívül is. A fajt az EU élőhelyvédelmi irányelve védi, és Romániában veszélyeztetettnek minősül.

Ideje cselekedni!
A fajmegőrzési intézkedések elősegítése érdekében az EU regionális támogatási rendszereken keresztül nyújt segítséget, amelyeket folyamatosan igyekszik javítani. További részletekért forduljon a helyi Mezőgazdasági Kifizetési és Intervenciós Ügynökség (APIA) irodáihoz.

A ROSCI0274 Egerbegy, ROSCI0427 Magyarléta-Tordaszentlászló gyepterületei és a ROSCI0439 Kürücök-völgye elnevezésű Natura 2000 területeket a Környezetvédelmi, Vízügyi és Erdészeti Minisztérium 46-os számú, a Natura 2000 európai ökológiai hálózat részeként létrehozott, közösségi érdekeltségű természetvédelmi területekről szóló, 2016. január 12-én megjelent rendelete hozta létre.

MIÉRT KUTATUNK?

A természetvédelmi intézkedések akkor kivitelezhetőek megfelelő módon, ha jól ismerjük a vadon élő fajok biológiai és ökológiai igényeit. Sokkal többet kell megtudnunk a hagyományos földhasználatról, hiszen ennek köszönhetően jött létre gazdag élővilágával az a táj, amely élőhelyet biztosít a fennmaradt narancslepke populációknak.

Annak érdekében, hogy megértsük a narancslepke-populációk dinamikáját, hogy mennyi ideig élnek a kifejlett lepkék, milyen távolságra repülnek, hogyan találják meg a fajtársaikat, hogyan rakják le petéiket vagy hogyan fejlődik a hernyó, intenzív terepkutatásra van szükség. Komoly erőfeszítést kíván megfelelő számú narancslepkét befogni, megjelölni és visszafogni, adatokat elemezni, majd ebből megfelelő következtetéseket levonni. **Különböző országokból érkező szakértők és lelkes természetbarátok dolgoznak együtt Erdélyben annak érdekében, hogy segítsék a narancslepke fennmaradását**.

A PROJEKT CSAPATA:

Peter Lengyel
lengyelpeter@yahoo.com

Vizauer Tibor-Csaba
vizauercsaba@gmail.com

Kastal Ágnes
kastalagi@gmail.com

Matthias Dolek
matthias.dolek@geyer-und-dolek.de

Jacqueline Loos
loos@leuphana.de

Fotók: Ágnes Balázsi, Matthias Dolek, Martin Gascoigne-Pees, László Gál, Ágnes Kastal, Péter Lengyel, György Liptovszky, Marcin Selezniew, Csaba Vizauer, Oliver Ziesing

Elérhetőség:

A pályázatot megvalósító szervezet:
Lüneburgi Leuphana Egyetem – Ökológiai Intézet (Németország)
Jacqueline Loos
Tel.: +49-4131-6771331
E-mail: loos@leuphana.de

Tudományos tanácsadó:
Szövetségi Természetvédelmi Hivatal (Németország)
Mareike Vischer-Leopold
mareike.vischer-leopold@bfn.de
AAP projekt koordinátor:
Szövetségi Környezetvédelmi Hivatal (Németország)
Katharina Lenz
katharina.lenz@uba.de

A 2017–2020 között zajló projektet a Német Szövetségi Környezetvédelmi Minisztérium Közép- és Kelet-Európa, Kaukázus és Közép-Ázsia, valamint az Európai Unió szomszédos országai számára kiírt Tanácsadó Segítségnyújtási Programja (AAP) finanszírozza. A Német Szövetségi Természetvédelmi Hivatal (BfN) és a Német Környezetvédelmi Ügynökség (UBA) felügyelete mellett az Európai Nappalilepke Csoport (EBG) is támogatást nyújt. A kiadvány tartalmáért és a formatervezésért a szerzők vállalnak felelősséget.